

УДК 657

DOI 10.18372/2786-823.1.17484

Бірюк Олена Григорівна

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
КНЕУ ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна

biruk_kneu@ukr.net

Коцупатрий Михайло Миколайович

кандидат економічних наук, професор,
КНЕУ ім. В. Гетьмана, м. Київ, Україна

apk_kneu@ukr.net

ШТУЧНІ ЕКОСИСТЕМИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СФЕР ЗНАНЬ

***Анотація.** Здійснено аналіз підготовки фахівців з екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування в Україні та обґрунтована актуальність підготовки на базі спеціалізації «Облік і оподаткування» фахівців з інформаційного забезпечення обліку і контролінгу штучних екосистем з метою управління екологічним бізнесом.*

***Ключові слова:** штучні екосистеми, облік і оподаткування, сталий розвиток.*

***Annotation.** An analysis of the training of specialists in ecology, environmental protection and balanced nature management in Ukraine was carried out and the justified relevance of training based on the specialization "Accounting and Taxation" of specialists in information support for accounting and controlling of artificial ecosystems for the purpose of environmental business management was carried out.*

***Key words:** artificial ecosystems, accounting and taxation, sustainable development*

Актуальність статті. Історично концепцію «екосистем» розглядали з позиції екології в біологічних науках, що підтверджується підготовкою фахівців з екології в сфері природничих наук. В Україні підготовка таких фахівців покладена на галузь знань «Природничі науки», спеціальність «Екологія», загальна програма яких спрямована на формування у здобувачів вищої освіти комплексу знань, умінь та навичок для застосування в професійній діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування [1].

Сьогодення масштаби та характер антропогенної діяльності призвели до того, що на сучасному етапі розвитку критичним елементом в системі економічних відносин є природний капітал, а можливості стійкого розвитку багато в чому залежать від ефективності його використання та відтворення. Усвідомлення обмеженості природного капіталу загострюється зі зростанням витрат на його заміщення та відтворення.

Мета статті – розглянути штучні екосистеми як об’єкт дослідження міждисциплінарних зв’язків.

Результати дослідження. Антропогенний вплив на природу призвів до створення штучних екосистем (таких екосистем, що створює, підтримує і контролює людина для своєї користі). Оскільки головним споживачем продукції в штучних екосистемах є людина, тому саме вона визначає склад цих систем і підтримує його сталість.

Враховуючи це, в науці виділяють такі види штучних екосистем як:

- агроекосистеми (поля, городи, сади та ін.);
- урбоекосистеми (міста, селища, парки, сквери тощо);
- техноекосистеми (підприємства, електростанції та інші технічні об’єкти).

Підготовку технічних фахівців з екології покладено на галузь знань «Виробництво і технології», спеціальність «Технології захисту навколишнього

середовища», програма яких спрямована на формування загальних та професійних компетентностей, необхідних для вирішення природоохоронних завдань [2].

Так на базі цієї спеціальності здійснюється підготовка технічних фахівців з екології за такими освітньо-професійними програмами як «Технології збереження та відновлення сільськогосподарських територій», «Інженерна екологія та ресурсозберігаючі технології», «Техногенна екологічна безпека», «Технології захисту навколишнього середовища», «Інженерні та космічні технології захисту навколишнього середовища», «Технології захисту навколишнього середовища на автозаправних комплексах та підприємствах будівельної індустрії».

Для задоволення потреб людства у ефективному управлінні без шкоди майбутнім поколінням, що буде сприяти сталому суспільному розвитку у довгостроковій перспективі необхідно готувати фахівців з управління екологічним бізнесом.

Але для здійснення такого ефективного управління суб'єктам господарювання необхідно здійснити організацію обліку і звітності, враховуючи особливості елементів штучних екосистем (ресурси, земля, надра, навколишнє природне середовище), що покладені в концепцію стійкого розвитку, яка складається із економічної, соціальної і екологічної складової.

Одним з інструментів реалізації економічної складової концепції стійкого розвитку є бухгалтерський облік як інформаційна система, що забезпечує формування інформації про природний капітал суспільства шляхом фіксації господарських операції підприємства щодо використання природних ресурсів які призводять до екологічних наслідків.

Соціальна складова концепції стійкого розвитку повинна бути направлена на забезпечення стабільності соціальних і культурних систем через справедливий розподіл благ не тільки всередині одного покоління, а й між поколіннями. Роль бухгалтерського обліку у реалізації соціальної складової полягає саме в

інформаційному забезпеченні прийняття рішень щодо справедливого розподілу благ.

Екологічна складова концепції сталого розвитку покликана забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем через збереження здібностей до самовідновлення та динамічної адаптації таких систем до змін. Інформаційним джерелом щодо кількості та якості природних систем на мікроекономічному рівні може бути система бухгалтерського обліку.

Отже, нове століття все очевидніше ставить вимогу готувати спеціалістів, які будуть здатні розв'язувати складні екологічні проблеми, що обумовлені нерозумною діяльністю людей у ХХ ст. та недбалим використанням природних ресурсів, що неможливо зробити без системи інформування, яка формується в бухгалтерському обліку.

Успішні результати екологічної діяльності штучних екосистем залежать від безперервності прийняття зважених і послідовних рішень його керівників, кожне з яких ґрунтується на існуючій інформаційній базі і в підсумку зумовлює кращий або гірший вплив на навколишнє природне середовище. Позитивним чинником у цьому є включення екологічної діяльності в систему бухгалтерського обліку і контролю.

Тому пріоритетним напрямком розвитку екологічного управління є розробка і вдосконалення екологічного обліку та контролю, які включають в себе фінансовий і управлінський облік, звітність за екологічними показниками та екологічний аудит.

Керівники українських підприємств, які прагнуть збільшити обсяги фінансування за рахунок західних інвестицій, розуміють, що за відсутності в нових українських звітах інформації щодо екологічної ситуації зменшиться довіра інвесторів до них. Екологічна інформація повинна бути невід'ємною частиною під час складання зрозумілих і достовірних звітів. Тому підготовка фахівців щодо

екологічного обліку та контролінгу штучних екосистем є соціально-економічно значуща.

Нині облік і контролінг екологічної діяльності пропагується професійними організаціями бухгалтерів: Міжнародною федерацією бухгалтерів (International Federation of Accountants, IFAC), Асоціацією дипломованих присяжних бухгалтерів (Association of Chartered Certified Accountants, ACCA), Інститутом присяжних бухгалтерів у сфері бухгалтерського обліку (Chartered Institute of Management Accountants, CIMA) та ін., а також міжнародними організаціями: ООН (Програмою ООН з охорони навколишнього середовища (UNEP), Конференцією ООН з Торгівлі та Розвитку (UNCTAD), Комісією ООН зі стійкого розвитку (CSD), Міжурядовою робочою групою експертів з міжнародних стандартів обліку та звітності (ISAR)), ЄС (Схемою ЄС з еко-управління та аудиту (EMAS), Мережею еко-управлінського обліку (EMAN), Європейським проектом «Еко-управлінський облік як засіб екологічного управління» (ECOMAC)), Світовим Банком, Агентством з охорони навколишнього середовища США (US EPA) та ін.

Впровадження нефінансової звітності як інструменту соціально відповідального бізнесу просувається провідними консалтинговими та аудиторськими компаніями, міжнародними організаціями та ініціативами, зокрема такими, як мережа учасників Глобального договору ООН (Global Compact Network), Глобальною ініціативою зі звітності (GRI), Спільнотою соціально відповідального бізнесу, Міжнародною радою з інтегрованої звітності (IIRC) та інші.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо актуальним підготовку спеціалістів на базі спеціалізації «Облік і оподаткування» [3] за освітньо-професійною програмою яка буде спрямована на підготовку фахівців з обліку і контролінгу екологічної діяльності, дозволить оцінити вплив суб'єктів господарювання на навколишнє природне середовище, забезпечити динамічне пристосування обліку до зміни потреб користувачів екологічної інформації на мікро- та макрорівнях і зберегти

природно-ресурсний потенціал з метою досягнення стійкого розвитку економіки країни.

Висновки. Професійна діяльність фахівців з обліку і контролінгу штучних екосистем повинна бути спрямована на виконання складних робіт, пов'язаних з реалізацією комплексного інформаційного забезпечення обліку і контролінгу штучних екосистем з метою формування та розкриття суттєвої інформації фінансового та нефінансового характеру про вплив компанії на економіку, навколишнє середовище і суспільство, ефективність її діяльності у поєднанні з екологічними та соціальними аспектами, що забезпечує досягнення цілей сталого розвитку з урахуванням запитів зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки» для першого бакалаврського рівня вищої освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 04.10.2018 року № 1076. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/101-ekologiya-bakalavr-1.pdf> (дата звернення 19.10.2022).

2. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» галузі знань 18 «Виробництво та технології» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 23.12.2021 року № 1427. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/183-Tekh.zakh.navk.seredovyschadokt.filos.pdf> дата звернення 19.10.2022).

3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» для першого бакалаврського рівня вищої

освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 року
№ 1260. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkovannya-bakalavr-1.pdf>
(дата звернення 19.10.2022).